

Jono Basanavičiaus premija – Daivai ir Evaldui Vyčiniams

Toli gražu ne kiekvienam lemta atrasti tikrąjį savo kelią, pamatines, nevienadienes vertybes, paliktas mums liaudies dainų rinkiniuose ir kaimo senolių išminties klotuose, padėti jas įžvelgti kitiems ir tame kelyje atrasti vienam kitą.

Kaip tik tokie *atradusieji* yra šių metų valstybinės Jono Basanavičiaus premijos laureatai.

Daiva Račiūnaitė–Vyčiniėnė jau pelnę išskirtinę vietą šiuolaikinėje kultūroje kaip iškiliausia unikalios mūsų kultūros reiškinio – sutartinių – tyrinėtoja ir populiarintoja. Nuo pat savo, kaip folkloro puoselėtojos, veiklos pradžios su M. K. Čiurlionio meno mokyklos folkloro ansambliu, vėliau Muzikos akademijoje, dėstytojos Laimos Burkšaitienės paskatinta, ji įsisuko į užburiantį archajiškųjų giesmių ratą (maginį jų poveikį ir pati ne kartą nagrinėjo). Mokslo darbuose, straipsniuose, konferencijų pranešimuose ji nagrinėja sutartinių sandaros, stiliaus, atlikimo ypatybes, kilmės, paplitimo klausimus, semantiką, sąsajas su mitiniais vaizdiniais.

Šiuos tyrinėjimus vainikavo 1992 m. apginta humanitarinių mokslų daktaro disertacija, 2001-aisiais pasirodžiusi monografija „Sutartinių atlikimo tradicijos“ ir šiemet anglų kalba išleista knyga „Lithuanian poliphonic songs“ (kartu su autentiškais senųjų

giesmininkių įrašais). Tai neabejotinai pasitarnaus tiek sutartinių fenomeno, tiek ir jų tyrinėjimų sklaidai tarptautiniu mastu.

Nė kiek ne mažiau vaisingos Daivos Račiūnaitės–Vyčiniėnės pastangos gaivinti ir skleisti gyvąjį sutartinių skambėjimą, jų atlikimą grindžiant mokslo darbų rezultatais, o šiuos pasitikrinant ar net inspiruojant praktika. Turėdama savito tembro balsą, puikiai valdydama atlikimo specifiką, drauge su jos suburta sutartinių giedotojų grupe „Trys keturiose“ ji kaip niekas kitas nuosekliai ir profesionaliai „taiso giesmes“ daugybės koncertų, vakarų, Lietuvos ir užsienio folkloro festivalių metu, rengia radijo įrašus, garso publikacijas.

Daiva, kaip ir dera senosios kultūros tyrinėtojai, atstovauja giedančių moterų – kūrėjų (deivių, laumių) stichijai, o Evaldas Vyčinas (tegu bus atleistas tam tikras schematiškumas) reprezentuoja vyriškosios, instrumentinės kultūros pusę, nė kiek ne mažiau slėpiną, paženkliną anapusine patirtimi.

Evaldas – vienas autoritetingiausių lietuvių instrumentinės muzikos, pačių senųjų instrumentų reikšmės gaivintojų, skleidėjų bei tyrinėtojų. Straipsniuose, konferencijų pranešimuose jis nagrinėja tradicinių instrumentų gyvavimo, repertuaro, sandaros specifiškumus, jų sampratos atspindžius tautosakoje, dai-

nose. Tačiau gal net svarbiau, kad jo ir jo vadovaujamų folkloro ansamblių „Visi“, „Jievaras“ dėka į kultūros apyvartą sugrįžo dūdmaišis, cimbolai, ožragis, švilpa, pūslinė, dambrelis, paties rekonstruota ratukinė lyra ir kiti senieji lietuvių instrumentai, kuriuos tradicinių kaimo muzikantų kapelų bei folkloro ansamblių grojime beveik visiškai buvo išstumę dumpliniai armonikos tipo instrumentai. Evaldas – puikus muzikantas, grojantis kone visais tradiciniais instrumentais, tačiau ypatinga „vyčiniška“ maniera, kurioje darniai susilieja gerai išstudijuotas senųjų muzikantų stilius ir ryški individualybė.

Bet turbūt niekas su kitais nesupainios ir Evaldo balso, savitos dainų interpretacijos. Pakanka išgirsti jo vedamą dainą (pavyzdžiui, „Jau sutemo temela“, „Tuoje ulyčiuo“), ir kitaip jų skambėjimo, atrodo, jau nebegali įsivaizduoti. Panašiai nutinka, kai jiedu – Daiva su Evaldu – uždainuoja drauge.

Beje, jau daug metų ir daug ką jie veikia drauge – dėsto LMA Etnomuzikologijos katedroje, kuriai Daiva jau antri metai vadovauja, dainuoja su folkloro ansambliu „Visi“, „Naujosios muzikos“ ansambliu, nuolat fiksuodami ir studijuodami dar tebegyvuojančius senosios mūsų kultūros reiškinius važinėja po Lietuvą, drauge ir atskirai rengia garso publikacijas. Beje, paskutiniai metai jiems buvo ypač rezultatyvūs – pasirodė Daivos parengtų sutartinių kasetė, serijos „Lietuvių tradicinė muzika“ kompaktinės plokštelės „Sutartinės“, „Pietų džių dainos“, „Aukštaičių daugiabalsės dainos“, Evaldo sudaryta smuiko muzikos rinktinė, su ansambliu „Visi“ įrašytos žemaičių dūnininkų dainos, Simono Štanevičiaus, Liudviko Rėzos surinktos dainos, paties Evaldo solo atliekamos Antano ir Jono Juškų surinktos dainos. Išties dainingas laikotarpis.

Tai, ką apie Daivos ir Evaldo Vyčinių veiklą probėkšmiai paminėjau, – neabejotinai verta visokeriopo aukšto įvertinimo. Tačiau valstybinė Jono Basanavičiaus premija teikiama ne tik už mokslo darbus, muzikos atlikimą, pedagoginę veiklą, bet visų pirma už mūsų tautos kultūrai reikšmingos veiklos mastą, poveikį visuomenei, idėjų tęstinumą.

Būdami santūrios, orios laikysenos, niekada nepataikaujantys kieno nors skoniui ar suvokimui, o gal kaip tik dėl to, kad pirmine, neginčijama verte laiko senąją, prasmių ir simbolių prisotintą dainą, jiedu neabejotinai stovi dabarties lietuvių kultūros fenomeno – folkloro judėjimo – priešakyje, tapdami jo formuotojais ir įkvėpėjais, daugelio reiškinių pradininkais. Iš jų vadovaujamų kolektyvų išaugo ne viena žmonių karta, senąją dainą tarsi ugnį išnešiojusi po visą Lietuvą (pirmiausia tai pasakytina apie buvusius „Visi“ ansamblicius), pasirinkusi etnomuzikologijos studijas ar profesionalią autorinę kūrybą grindžianti giluminiais folkloro klodais (tai buvę Daivos auklėtiniai – „čiurlioniukai“). O kiek folkloro ansamblių tiesiog sekė „visiukais“, kopijavo jų laikyseną, žemaitiškų ar brolių Juškų surinktų dainų atlikimo stilių, kiek sutartinių giedotojų susiburti ir įsigilinti į šį kultūros paveldą paskatino „Trys keturiose“.

Daiva ir Evaldas Vyčiniai neatsiejami nuo folkloro festivalio „Skamba skamba kankliai“ organizavimo darbų, nuo pačių

folkloro sąjūdžio ištakų, – generuodami idėjas, rengdami programas, nuolat patys ir su savo kolektyvais esmingai jame būdami. Jie ir kitų reikšmingų etninės kultūros įvykių – šventės „Ant marių krantelio“, tarptautinių festivalių „Baltica“, „Griėžynė“, „Gyvosios archeologijos dienos“ – dalyviai. Be kita ko, įvykiais tampa ir jų pačių parengtos šviečiamosios ar koncertinės programos, mokymai, konsultacijos. Tai milžiniškas visą jų gyvenimą užpildantis nesavanaudis triušas vardan, sakytum, paprastos, bet lietuviškosios savivokos gėlmes siekiančios liaudies dainos.

Linkėdami jiedviem gražaus tarpusavio sutarimo (kaip dėl skambesio glunda Evaldo smuiko „strūnelė su šilkeliu“), darnos šeimoje ir su visu kuo, kas juos supa (kaip nuteikia Daivos senosios giesmės), drauge su jais esame laimingi, kad garbinga valstybinė Jono Basanavičiaus premija įteikiama šiems neeiliniams ne tik etninės, bet ir visos šiuolaikinės lietuvių kultūros žmonėms.

Vida ŠATKAUSKIENĖ

LAUREATES

Daiva Vyčiniė and Evaldas Vyčinas – the Jonas Basanavičius Prize Winners

Vida ŠATKAUSKIENĖ

Folk Culture Centre's assistant director Vida Šatkauskiė presents the Vyčinas, Daiva and Evaldas, the Jonas Basanavičius Prize winners of 2002. Throughout all Lithuania they are well-known as active workers of the folklore movement. Currently Daiva Vyčiniė is not only the most celebrated scholar, chanter and fosterer of ancient Lithuanian polyphonic songs sutartinės (singing in the folklore group „Three in Four“) but also the organizer of festivals, the author of books and the compiler of sound recordings. And Evaldas Vyčinas is a gifted musician who plays the fiddle, the psaltry, the cymbols, the bagpipe, and who is the leader of several folklore groups such as „Visi“, „Jievaras“ as well as the investigator and cultivator of the ancient Lithuanian instrumental music.